

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Географічний факультет

Кафедра фізичної географії

СИЛАБУС

обов'язкового освітнього компонента
ЗАГАЛЬНЕ ЗЕМЛЕЗНАВСТВО

(назва дисципліни)

підготовки _____ **бакалавра** _____

(назва освітнього рівня)

спеціальності _____ **106 Географія** _____

(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми Географія

(назва освітньо-професійної програми)

Силабус навчальної дисципліни „Загальне землезнавство” першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань *10 Природничі науки*, спеціальності *106 Географія*, освітньо-професійної програми *Географія*.

Розробник: к.г.н., професор кафедри фізичної географії Мельнійчук М.М.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

доц. Міщенко О.В.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри фізичної географії

протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри:

доф. Фесюк В. О.

1. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Таблиця 1

Денна форма навчання

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання		нормативна
Кількість годин/кредитів 180/6	галузь знань 10 Природничі Науки спеціальність 106 Географія освітня програма Географія	Рік навчання – 1
		Семестр – 1
		Лекції – 42 год.
		Практичні (семінари) – 48 год.
ІНДЗ: немає	освітній рівень бакалавр	Самостійна робота – 80 год.
		Консультації – 10 год.
		Форма контролю: <u>іспит</u>

2. Інформація про викладача

Викладач	Мельнічук Михайло Михайлович
Науковий ступінь	кандидат географічних наук
Вчене звання	професор
Посада	професор кафедри фізичної географії
Профайл	http://wiki.vnu.edu.ua/wiki/Мельнічук Михайло Михайлович
Телефон	+380663973970
e-mail	melniichuk.mm@gmail.com
Дні занять	http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700
Консультації	Очні консультації: 2 академічні години кожної середи о 14.50-17.20, аудиторія С-616
Дистанційний курс на платформі Moodle	http://194.44.187.60/moodle/course/view.php?id=1005

3. Опис освітнього компонента

3.1. Анотація курсу

Навчальна дисципліна «Загальне землезнавство» належить до фундаментальних дисциплін, забезпечує професійний розвиток здобувача III рівня вищої освіти та вивчення ним будови та закономірностей географічної оболонки як планетарного природного комплексу. Землезнавство вивчає закони організації, функціонування і розвитку географічної оболонки. На сучасному етапі землезнавство є інтегративним знанням про глобальне оточення людства, розглядає великомасштабні природні процеси, що визначають стан географічної оболонки і, відповідно, обумовлюють стосунки людини і природи в їх цілісності та багатогранності. В ході вивчення даної дисципліни бакалаври оволодіють сучасними знаннями про склад, будову, внутрішні та зовнішні взаємозв'язки та загальні закономірності функціонування та розвитку географічної оболонки.

3.2. Пререквізити і постреквізити дисципліни

Пререквізити: вища математика; фізика; хімія; інформатика; філософія; геологія; геоморфологія; геохімія; гідрологія.

Постреквізити: метеорологія, ландшафтознавство, екологія, прикладне ландшафтознавство, фізична географія материків та океанів, фізична географія України, географія Волині, глобальні проблеми людства, заповідна справа, раціональне використання природних ресурсів, озерознавство, рекреаційна географія .

3.3. Мета та основні завдання освітнього компонента

Метою викладання навчальної дисципліни «Загальне землезнавство» - є надання студентам фундаментальних знань з теоретичних основ сучасного землезнавства, формування поняття про географічну оболонку як цілісний планетарний природний комплекс, розуміння загальних закономірностей будови, розвитку і функціонування географічної оболонки як цілісної системи.

Основними завданнями освітнього компонента є: інтеграція знань, отриманих студентами під час вивчення окремих фізико-географічних дисциплін;- формування уявлення про географічну оболонку як цілісну систему; оволодіння фундаментальними вихідними поняттями сучасного землезнавства; - ознайомлення з історією формування уявлень про Землю і Всесвіт; - з'ясування парадигм та методологічних засад землезнавства; - вивчення особливостей будови й процесів у Всесвіті та обґрунтування вирішального значення космічних впливів на процеси на Землі; - оволодіння основами знань про Сонячну систему та Землю як планету; - з'ясування рухів Землі та їх географічних наслідків; - розгляд основних понять, що відображають глобальний рівень організації природи Землі; - вивчення складу, будови та загальних закономірностей існування та розвитку географічної оболонки; ознайомлення із різноманітністю взаємодій суспільства і природи у географічній оболонці; пізнання закономірностей будови, динаміки і розвитку географічної оболонки для розробки системи оптимального управління процесами, що відбуваються у географічному середовищі, та раціональної організації природокористування та ін.

3.4. Результати навчання (компетентності)

До кінця навчання студенти набудуть такі компетентності:

Інтегральна

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у професійній діяльності з географії або у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження природних та суспільних об'єктів та процесів.

Загальні

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 6. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК 7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя

Фахові

ФК 2. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства.

ФК 3. Здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних та програмних засобів у польових і лабораторних умовах.

ФК 4. Здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтної оболонки.

ФК 5. Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.

ФК 6. Здатність інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання.

ФК 7. Знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації.

ФК 10. Здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їх властивості та притаманні ним процеси.

ФК 11. Здатність працювати в колективах виконавців, у тому числі в міждисциплінарних проектах.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук.

ПРН 2. Знати і розуміти основні види географічної діяльності, їх поділ.

ПРН 3. Пояснювати особливості організації географічного простору.

ПРН 4. Аналізувати географічний потенціал території.

ПРН 5. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук.

ПРН 7. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад ландшафтної оболонки та її складових.

ПРН 8. Застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер.

ПРН 9. Аналізувати склад і будову природних і соціосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.

ПРН 10. Знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні.

ПРН 12. Знати та вміти застосовувати на практиці методичний інструментарій географічної науки.

3.5. Структура освітнього компонента.

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Конс.	Сам. роб.	Форма контролю/ Бали
Змістовий модуль 1. Історія розвитку загального землезнавства. Загальнопланетарні властивості Землі						
Тема 1. Загальне землезнавство як наука. Коротка історія розвитку загального землезнавства. Землезнавство на сучасному етапі.	8	2	2	2	2	1,67
Тема 2. Історія формування уявлень про Всесвіт на Землю.	7	1	2		4	1,67
Тема 3. Сонячна система та її характеристика. Закони Кеплера.	9	1	4		4	3,34
Тема 4. Земля в космічному просторі. Основні дані про Землю.	8	2	2		4	1,67
Тема 5. Рухи Землі та їх географічні наслідки. Добове обертання Землі.	12	2	6		4	5,01

Тема 6. Рух Землі навколо Сонця. Причини змін пір року на Землі.	8	2	2		4	1,67
Поточний контроль (захист практичних робіт)						15,03
Модульна контрольна робота №1						10
Самостійна робота (здача номенклатури)						6
Разом за змістовим модулем 1	52	10	18	2	22	31,03
Змістовий модуль II. Оболонки Землі (будова, процеси і явища)						
Тема 7. Поняття про атмосферу. Склад і будова атмосфери.	8	2	2		4	1,67
Тема 8. Сонячна радіація. Види сонячної радіації. Радіаційний і тепловий баланс.	8	2	2		4	1,67
Тема 9. Тепловий режим підстилаючої поверхні та атмосфери.	7	1	2		4	1,67
Тема 10. Атмосферний тиск. Розподіл атмосферного тиску по земній поверхні. Циркуляція атмосфери.	7	1	2		4	1,67
Тема.11. Вода в атмосфері. Вологість повітря. Хмари. Опади.	8	2		2	4	
Тема.12. Загальні відомості про гідросферу. Світовий океан та його частини. Фізичні властивості океанічних вод.	8	2	2		4	1,67
Тема 13. Води суходолу: річки, озера, болота, льодовики, підземні води.	12	2	6		4	5,01
Тема 14. Поняття про літосферу. Внутрішня будова Землі. Історія формування земної поверхні.	8	2	2		4	1,67
Тема. 15. Ендогенні та екзогенні процеси рельєфоутворення.	8	2	2		4	1,67
Тема 16. Загальні відомості про біосферу. Роль живої речовини в географічній оболонці.	10	2	2	2	4	1,67
Поточний контроль (захист практичних робіт)						18,37
Модульна контрольна робота №2						10
Самостійна робота (здача номенклатури)						10
Разом за змістовим модулем 2	84	18	22	4	40	38,37
Змістовий модуль III. Структура географічної оболонки. Людина і навколишнє середовище						
Тема 17. Загальні природничі й організаційні закони в географічній оболонці.	8	2	2		4	1,67
Тема 18. Сучасні особливості розподілу суші та моря.	6	2	2		2	1,67
Тема 19. Географічна оболонка Землі.	8	2	2		4	1,67
Тема 20. Антропосфера: сучасний етап розвитку географічної оболонки	6	2		2	2	
Тема 21. Ритмічні явища в географічній оболонці	4	2			2	
Тема 22. Розвиток географічної оболонки.	6	2		2	2	

Структура географічної оболонки.						
Тема 23. Вплив людини на навколишнє середовище. Глобальні зміни.	6	2	2		2	1,67
<i>Поточний контроль (захист практичних робіт)</i>						6,68
<i>Модульна контрольна робота №3</i>						10
<i>Модульна контрольна робота №4</i>						10
<i>Самостійна робота (здача номенклатури)</i>						4
<i>Разом за змістовим модулем 3</i>	44	14	8	4	18	30,68
Усього годин	180	42	48	10	80	100

Теми практичних занять

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Сонячна система. Закони Кеплера	2
2	Небесна сфера	2
3	Докази кулястості Землі.	2
4	Осьове обертання Землі	2
5	Час. Географічна довгота	2
6	Орбітальний рух Землі. Полуденна висота Сонця на різних широтах	2
7	Схід і захід Сонця. Тривалість дня і ночі.	2
8	Гравітаційне і геомагнітне поле Землі.	2
9	Сонячна радіація. Радіаційний і тепловий баланс.	2
10	Тепловий режим підстилаючої поверхні та атмосфери.	2
11	Атмосферний тиск. Вітер. Повітряні маси	2
12	Вода в атмосфері. Циркуляція атмосфери	2
13	Аналіз зв'язків між метеорологічними елементами на різних географічних широтах	2
14	Кругообіг води в природі. Світовий океан та його частини.	2
15	Морфометричні і фізико-географічні характеристики річкового басейну та річки.	2
16	Морфометрична характеристика озера.	2
17	Води суходолу: підземні води, болота, льодовики, водосховища	2
18	Літогенна основа географічної оболонки. Горизонтальна та вертикальна диференціація поверхні суші	2
19	Форми рельєфу, пов'язані з сучасними екзогенними процесами та діяльністю людини.	2
20	Розподіл суші і води на Землі. Співвідношення висот і глибин на Землі	2
21	Загальні природничі й організаційні закони в географічній оболонці.	2
22	Біосфера. Екосистеми.	2
23	Географічна оболонка. Диференціація географічної оболонки.	2
24	Географічне середовище і його роль в розвитку суспільства.	2
	Разом	48

Самостійна робота

Самостійна робота студентами виконується у формі реферату, теми робіт обираються за вибором, крім географічної номенклатури (обов'язкова для всіх студентів)

№ з/п	Тема	Кількість годин
1	Тема 1. Сучасна географія як система природничо-географічних і економіко-географічних наук. Загальне землезнавство в цій системі.	1
2	Тема 2. Формування галузей географічної науки.	1
3	Тема 3. Термодинамічні явища в географічній оболонці. Система горизонтального переносу тепла - географічні теплові машини. Геохімічні явища. Закони біологічних систем. Соціальні системи. Земні системи (геосистеми).	1
4	Тема 4. Космічне землезнавство.	1
5	Тема 5. Географічний простір Землі.	1
6	Тема 6. Причини прояву сили Коріоліса.	1
7	Тема 7. Орбітальний рух Землі і календар.	1
8	Тема 8. Причини сферичної будови Землі. Типи земної кори. Особливості будови серединноокеанічних хребтів.	1
9	Тема 9. Гіпсографічна крива.	1
10	Тема 10. Якісна своєрідність географічної оболонки: її цілісність, наявність речовини в різних агрегатних станах, наявність двох джерел енергії - ендогенної і екзогенної. атмосфера-поверхня Землі. Кругообіг тепла. Теплові пояси Землі.	1
11	Тема 11. Вік географічної оболонки Землі. Основні етапи її еволюції. Сучасні уявлення про роль космічних випромінювань у географічній оболонці.	2
12	Тема 12. Поділ тропосфери на повітряні маси.	1
13	Тема 13. Радіація в атмосфері. Загальний баланс тепла в системі	1
14	Тема 14. Розподіл хмарності і опадів.	2
15	Тема 15. Баричне поле Землі. Загальна циркуляція атмосфери. Регіональні циркуляції атмосфери: пасати, мусони, циклони і антициклони. Місцеві циркуляції повітря: бризи, фени, бора, містраль, сарма та інші. Повітряні маси і фронти. Роль атмосферних циркуляцій у перерозподілі тепла і вологи в географічній оболонці.	1
16	Тема 16. Океанічні та морські води, їх солоність та склад солей. Поділ морських вод на поверхневі батіальні і абісальні. Класифікація морів.	1
17	Тема 17. Атмосферні води, їх походження і запаси. Води суші, їх види і походження.	2
18	Тема 18. Озера, їх походження і типи.	2
19	Тема 19. Класифікація рік.	2
20	Тема 20. Льодовики, їх типи і географічне поширення.	1
21	Тема 21. Підземні води. Вічна мерзлота. Сучасні проблеми охорони гідросфери.	1
22	Тема 22. Походження океанічних течій і їх класифікація. Загальна схема океанічних течій і їх вплив на перерозподіл тепла і вологи.	1
23	Тема 23. Специфічні особливості живої речовини на Землі: виключно висока активність, пристосованість і велика різноманітність. Стійкість живих організмів до несприятливих умов середовища.	2
24	Тема 24. Проблеми охорони біосфери. Роль біосфери у динаміці географічної оболонки. Біологічний кругообіг речовин. Кругообіг вуглецю.	1
25	Тема 25. Роль живих організмів у формуванні земної кори, гідросфери,	2

	грунтового покриву. Біосферно-екологічні функції ґрунтів. Педосфера Землі.	
26	Тема 26. Історія природокористування. Ознаки глобальної екологічної кризи.	2
27	Тема 27. Поняття про географічні ландшафти та їх морфологічні істини. Географічний ландшафт як основна структурна одиниця географічної оболонки, що характеризується рисами зональної і азональної будови. Практичне значення вивчення географічних ландшафтів для різних галузей народного господарства і охорони природи.	2
28	Вивчення номенклатури	44
	Разом	80

4. Політика оцінювання

Політика щодо організації навчання. У навчальному процесі застосовуються лекції з використанням мультимедійного проектора, практичні заняття, самостійна роботи.

Серед методик та форм навчання даного курсу слід визначити такі *методики викладання*: методика проблемного навчання; *форми навчання*: проблемні лекції та диспути, головна мета яких полягає розвитку у студентів логічного та самостійного осмислення додаткового матеріалу; *методики навчання*: презентації, індивідуальні науково-дослідні завдання, які готують студенти самостійно та презентують для присутніх.

Практичні заняття включають такі напрями роботи: підготовку до практичних занять за вказаними завданнями до вступної бесіди; виконання завдань практичного та дослідницького характеру; виконання контрольних питань-завдань; огляд наукових публікацій за обраною проблематикою.

Мета проведення лекцій полягає у наданні студентам фундаментальних знань з теоретичних основ сучасного землезнавства, формування поняття про географічну оболонку як цілісний планетарний природний комплекс, розуміння загальних закономірностей будови, розвитку і функціонування географічної оболонки як цілісної системи.

Завдання самостійної роботи (реферати) студентів вважаються виконаними, якщо вони: здані у визначені терміни; повністю виконані.

Консультації викладачем щодо виконання завдань самостійної роботи студентів проводяться згідно затвердженого графіку консультацій.

Політика щодо відвідування занять. Студенти зобов'язані відвідувати заняття в обов'язковому порядку та дотримуватися термінів, визначених для виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. У разі відсутності через хворобу, вони зобов'язані надати відповідну медичну довідку. Пропущені заняття слід відпрацьовувати під час консультацій. Студент повинен старанно виконувати завдання, брати активну участь у навчальному процесі.

Політика щодо академічної доброчесності. Вимоги до академічної доброчесності визначаються «Положенням про запобігання та виявлення академічного плагіату у науково-дослідній діяльності здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників ВНУ ім. Лесі Українки», що розміщується на сайті університету за посиланням: <https://ra.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/11/Polozhennya-Antyplagiat.pdf>

Політика щодо виставлення балів. Оцінювання здійснюється відповідно до Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2023-09/2023_Polozh_pro_otzin.pdf.

Оцінювання здійснюється за 100-бальною шкалою ECTS. Загальна оцінка за курс

складається як алгебраїчна сума оцінок за: кожен з модулів (поточне тестування – практичні роботи та модульний контроль); модульні контрольні роботи наприкінці кожного змістового модуля (по 10 балів за кожну МКР); самостійна робота (здача географічної номенклатури - 20 балів та 10 за МКР 4 – географічна номенклатура) впродовж семестру.

Наприкінці вивчення курсу, формою підсумкового контролю є іспит, який оцінюється від 0 до 60 балів. Студент, який впродовж семестру набрав більше 75 балів має право не складати іспит. При цьому йому зараховуються бали, які набрані впродовж семестру.

Модуль I передбачає перевірку якості засвоєння теоретичного курсу, виконання практичних робіт безпосередньо на заняттях. Загальна кількість тем цього модуля становить 24 (9 – I змістовий модуль, 11– II змістовий модуль, 4- III змістовий модуль). Кожна з тем I,II,III змістового модулів оцінюється від 0 до 12 балів з наступним переведенням через коефіцієнт (коефіцієнт 0,139 ($12 \times 0,139 = 1.67$ бали за тему) (мах = 40 балів)). Обчислюється накопичена сума балів різних видів робіт по кожному змістовому модулю і підбивається загальна сума балів поточного тестування, яка не може перевищувати 40 балів.

Неформальна освіта при викладанні освітнього компонента

Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті здійснюється відповідно до «Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки» (https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_Визнання_резул_татів_ВНУ_ім._Л.У._ред.pdf). Сертифікати участі у майстер-класах (семінарах, курсах тощо) на тематику, яка відповідає темам курсу, є достатньою підставою для зарахування відповідних тем.

Поточний контроль коефіцієнт 0,139 ($12 \times 0,139 = 1.67$ бали за тему) (мах = 40 балів)																								Модульний контроль (мах = 60 балів)				Загал -на кіль- кість балів
Модуль 1																				Модуль 2								
Змістовий модуль 1									Змістовий модуль 2											Змістовий модуль 3								
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18	T19	T20	T21	T22	T23	T24	МКР 1	МКР 2	МКР 3	МКР 4	
15,03									18,37											6,68				10	10	10	30	100

*Модуль 4 включає здачу номенклатури (20 балів) та виконання МКР 4 (10 балів)

5. Підсумковий контроль успішності навчання

Форма контролю – іспит за результатами виконання практичних робіт, контрольних робіт та виконання самостійних завдань.

6. Шкала оцінювання (національна та ECTS)

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота

67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	Необхідне перескладання

7. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна література

- 1.Багров М. В., Боков В. О., Черваньов І. Г. Землезнавство. К.: Либідь, 2000. 464с.
- 2.Волошин І. І. Загальне землезнавство .Навчальний посібник. Ніжин: Видавництво НДПУ ім.. М. Гоголя. 2002. 294с.
- 3.Волошин І. І., Уварова А. Є. Загальне землезнавство. Практикум . К.: видавництво КДПУ, 2000. 268с.
4. Єна О.В., Супричов О. В. Словник-довідник з фізичної географії, К. : Довіра, 2002. 238 с.
5. Жупанський Я.І. Словник термінів і понять з географії. Чернівці: Технодрук, 2006. 192 с.
- 6.Загальне землезнавство. Книга 1 : навчальний посібник / авт.-уклад. О. Д. Лаврик. Умань : ПП Жовтий О. О., 2014. 112 с.
- 7.Загальне землезнавство. Книга 2 : навчальний посібник / уклад. О. Д. Лаврик, О. І. Ситник, В. В. Цимбалюк. Умань : ВПЦ «Візаві», 2021. 214 с.
- 8.Короткий тлумачний словник з географії. К.: Либідь , 2001. 135с.
9. Малий атлас Світу. Київ. ДНВП «Картографія», 2022. 64с.
- 10.Мащенко О.М. Технологія формування цілісних знань про географічні об'єкти //Впровадження сучасних технологій навчання географії у шкільній, вищій та післядипломній освіті. Полтава: ПОППО, 2006. С.17-22.
- 11.Мольчак Я.Щ., Ільїн Л.В.,Фесюк В.О.,Мисковець І.Я Загальне землезнавство. Підручник. Луцьк, ІВВ ЛНТУ, 2017. 385 с.
- 12.Некос С. В. Методичні рекомендації до курсу "Загальне землезнавство", Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2022. 144 с.
- 13.Олійник Я.Б., Федорищак Р.П., Шищенко П.Г. Загальне землезнавство. К.: Знання-Пресс, 2003. 247 с .
- 14.Омері І. Д. Землезнавство: навч-метод. посіб. з питань проведення практичних і самостійних робіт [для студ. негеограф. спеціальностей вищ. навч. закл.]. К. : КУ ім. Бориса Грінченка, 2012. 30 с.

Список додаткової літератури

- 1.Боблях С.Р. Відновлювальні джерела енергії. Монографія / Боблях С.Р., Мельник В.С., Мельничук М.М.,Ігнатюк Р.М. Луцьк: Волинський національний університет ім.ЛесіУкраїнки, 2012. 227 с.
- 2.Булава Л.М., Мащенко О.М., Ільченко В.Р. Загальна географія: Підр. Для 6 кл. загальноосвітн. навч. закл. — Полтава: Довкілля. К., 2006. 224с.
- 3.Голишкін В. Біосфера. Географічна оболонка// Краєзнавство. Географія. Туризм. 2002. №16. С. 3-6.
- 4.Ісаченко А. Г. Образне сприйняття у географічному пізнанні світу //Краєзнавство. Географія. Туризм. 2003. №5. С.1-7.
- 5.Мащенко О. М. Формування цілісних знань про природу при вивченні курсу «Загальне землезнавство» // Проблеми безперервної географічної освіти. зб. наук. праць. – Вінниця : 2002. С. 257-261.
- 6.Мащенко О.М. Технологія формування цілісних знань про географічні об'єкти //Впровадження сучасних технологій навчання географії у шкільній, вищій та післядипломній освіті. Полтава: ПОППО, 2006. С.17-22.

7. Мельничук І. Метеорити бомбардують Землю // Краєзнавство. Географія. Туризм. 2003. №13. С. 2-5.
8. Мельничук М. М., Чабанчук В. Ю. Наслідки антропогенного впливу на лісові ландшафти Рівненської області // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : географія. Тернопіль, 2018. № 1 (випуск 44). С. 146–155
9. Мельничук М. М., Горбач В. В. Гідрографічна мережа річки Стохід: особливості функціонування та зміни в умовах антропогенного навантаження. *Perspectives of world science and education*. Osaka, Japan, 2019. С. 41-47.
10. Mykhailo Melnyichuk, Oleksandr Koval Climatic features of the Biloozerskyi array of the Rivne nature reserve / Mykhailo Melnyichuk, Oleksandr Koval // *Theoretical and practical aspects of the development of the European Research Area: monograph / edited by authors*. 4th ed. Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2020. 354 p.–С.43-68.
11. Mykhailo M. Melnyichuk, Victoriia V. Horbach, Liudmyla M. Horbach, Oleksandr P. Vovk Air pollution of the largest cities in the Volyn region: preconditions, consequences and ways of solution of this problem // *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Геологія. Географія. Екологія»*. № 56 (2022). С.214-224
<https://periodicals.karazin.ua/geoeco/issue/view/1166> <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2022-56->
(Web of Science).
12. Подаль В.Р. Явление в верхней атмосфере // *География в школе*, 2000. №3.
13. Черней Е.І., Олійник Я.Б., Калько А.Д., Мельничук М.М. Катастрофи в надрах і географічні способи їх прогнозування. Рівне: видавець О.Зень, 2010. 104 с.
14. Шевченко В. Золотий переріз Землі // *Краєзнавство*. № 4. С.6-7. *Географія. Туризм*. 2002.
15. Stelmakh, V.; Melniichuk, M.; Melnyk, O.; Tokarchuk, I. Hydro-ecological State of Ukrainian Water Bodies Under the Influence of Military Actions. *Rocznik Ochrona Środowiska*. 2023, 25, 174-187. <https://doi.org/10.54740/ros.2023.017> **(ICI World of Journals, Scopus, ISI Web of Science (WoS), PBN/POL-Index.)**

Навчально-методичне забезпечення курсу:

1. Мельничук М. М., Білецький Ю. В. Загальне землезнавство: Методичні рекомендації до практичних занять для студентів географічного факультету за спеціальностями 103 «Науки про Землю» та 014 «Середня освіта». Луцьк, 2016. 189 с.
2. Мельничук М. М., Білецький Ю. В., Чабанчук В. Ю. Загальне землезнавство: Методичні рекомендації до практичних занять для студентів географічного факультету за спеціальностями 106 «Географія», 103 «Науки про Землю» та 014 «Середня освіта». Луцьк, 2019. 191 с.
3. Мельничук М. М., Білецький Ю. В., Стельмах В. Ю. Загальне землезнавство: Методичні рекомендації до практичних занять для студентів географічного факультету за спеціальностями 106 «Географія» ОП «Географія», 103 «Науки про Землю» ОП «Гідрологія» та 014 «Середня освіта» ОП «Географія. Економіка». Луцьк, 2021. 203 с.
4. Мельничук М. М., Білецький Ю. В., Стельмах В. Ю. Загальне землезнавство: Робочий зошит географічної номенклатури для студентів географічного факультету і факультету біології та лісового господарства денної та заочної форм навчання за спеціальностями: 106 «Географія»; 103 Науки про Землю освітньої програми Гідрологія; 014.07 Середня освіта (Географія), за освітньою програмою «Середня освіта. Географія. Економіка»; 014. Середня освіта (Природничі науки).. Луцьк: 2021. 48 с.
5. Мельничук М.М., Білецький Ю.В., Стельмах В.Ю. Загальне землезнавство: методичний посібник. 237 с. Присвоєно гриф та рекомендовано до друку навчально-методичних видань (Протокол №14 від 24.11.2022 р. засідання вченої ради ВНУ імені Лесі Українки);
6. Мельничук М.М., Стельмах В.Ю. Загальне землезнавство: <https://moodle.vnu.edu.ua/course/view.php?id=1005>;

7. Мельнійчук М. М., Білецький Ю. В., Стельмах В. Ю., Мельник О.В. Робочий зошит для вивчення номенклатури з курсу “Землезнавство” для студентів географічного та біологічного факультетів. Луцьк, 2023. 48 с.: іл. (карти)
8. Мельнійчук М. М., Мельник О. В Освітній компонент «Загальне землезнавство» як основа формування географічних вмінь та навичок у майбутніх географів. *Scientific and pedagogical internship «Special methods of organizing the educational process for students in the field of biology, ecology, geography, geology and chemistry»* : Internship proceedings (December 19 – January 29, 2023. Riga, the Republic of Latvia). Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. 60 pages. С.44-48.

8. ОРІЄНТОВАНИЙ ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДО ЕКЗАМЕНУ

Форма контролю – іспит. В білеті 4 питання, кожне з яких оцінюється у 15 балів.

Питання для контролю

1. Об'єкт, предмет та завдання загального землезнавства.
2. Періодизація історії землезнавства.
3. Фізико-хімічні властивості океанічної води та їх зональний прояв.
4. Поняття про атмосферу. Походження, межі, склад і будова атмосфери.
5. Рельєф і будова дна Світового океану.
6. Карстовий та суфозійний рельєф. Умови утворення та основні форми рельєфу.
7. Припливи. Припливоутворюючі сили. Роль припливів у географічній оболонці.
8. Сучасні напрямки розвитку загального землезнавства.
9. Зміна сонячної радіації в атмосфері. Види радіації. Розподіл сумарної радіації по земній поверхні. Сонячна радіація- основне джерело енергії в географічній оболонці.
10. Основні риси будови Всесвіту та його еволюція.
11. Сонячна радіація на підстилаючій поверхні. Альbedo. Ефективне випромінювання та закономірності його розподілу по земній поверхні.
12. Природні ресурси Світового океану та їх раціональне використання.
13. Сонячна система та її характеристика.
14. Води суші. Підземні води їх походження та види. Роль підземних вод у фізико-географічних процесах.
15. Тепловий режим підстилаючої поверхні та атмосфери. Тепловий баланс та його складові.
16. Життя в сонячній системі. Екосфера Сонця.
17. Зонально-регіональний характер розподілу температури підстилаючої поверхні. Термічний екватор. Теплові пояси.
18. Річка. Річкові системи та їх типи. Морфометричні характеристики річки.
19. Сонячно-Земні зв'язки. Закони Кеплера.
20. Живлення та водний режим річок. Вплив господарської діяльності на стік річок.
21. Зміна температури повітря з висотою. Адіабатичний процес. Інверсія температури та її типи. Ізотермія.
22. Форма та розміри Землі. Геоїд.
23. Загальна кількість та форми присутності води в атмосфері. Залежність вологості повітря від температури повітря.
24. Поняття про озеро. Походження та морфометричні характеристики озер. Раціональне використання озер.
25. Осьове обертання Землі та його наслідки. Час.
26. Болота та заболочені землі. Роль боліт у географічній оболонці.
27. Характеристика вологості повітря, абсолютна та питома вологість, фактична пружність водяної пари, пружність насичення, відносна вологість, дефіцит вологості і точка роси.
28. Орбітальний рух Землі та його наслідки.
29. Випаровування та випаровуваність. Конденсація та сублімація вологи на поверхні землі та в повітрі.
30. Літосфера. Поняття «рельєф», «форми рельєфу», «типи рельєфу».

31. Розподіл суші та моря. Материки та океани.
32. Поняття «льодовик». Виникнення та розвиток льодовиків. Снігова лінія, її види та висота на різних широтах.
33. Тумани. Типи туманів та їх поширення.
34. Магнітне поле Землі. Магнітне схилення.
35. Хмари. Утворення хмар та їх класифікація. Хмарність. Закономірності поширення хмарності, добовий та річний хід на різних широтах. Значення хмарності в географічній оболонці.
36. Ендогенні та екзогенні процеси рельєфоутворення.
37. Зоряний і тропічний рік. Тропіки і полярні кола. Календар. Астрономічні пори року. Пояси освітлення за Шубаєвим Л.П.
38. Основні джерела рельєфоутворення. Роль сили тяжіння в рельєфоутворенні.
39. Атмосферні опади. Види опадів. Типи річного ходу опадів. Закономірності розподілу опадів на Землі. Прилади для вимірювання кількості опадів.
40. Гроза. Світлові явища в атмосфері.
41. Поняття про кріосферу та її характеристика. Покривне та гірське зледеніння, райони їх поширення та значення в географічній оболонці.
42. Схеми будови Всесвіту. Музично-числова, геоцентрична та геліоцентрична моделі.
43. Класифікація рельєфу за розмірами. Характеристика основних форм рельєфу.
44. Еоловий рельєф. Дефляція та коразія. Основні форми рельєфу.
45. Історія формування уявлень про Землю та Всесвіт. Гіпотези про утворення Землі.
46. Класифікація рельєфу за походженням. Характеристика основних форм рельєфу.
47. Еволюція та ієрархія Всесвіту.
48. Вулкани. Умови виникнення вулканів та райони їх поширення.
49. Атмосферне зволоження. Коефіцієнт зволоження. Радіаційний індекс сухості.
50. Сонячна система. Загальні риси будови планет Сонячної системи.
51. Атмосферний тиск. Баричний ступінь та грієнт. Центри дії атмосфери.
52. Землетруси. Умови виникнення та райони їх поширення.
53. Антропогенний вплив на географічну оболонку.
54. Рівнинний рельєф. Поняття «рівнина». Морфологічні та генетичні типи рівнин. Плоскогір'я та плато.
55. Вітер та його характеристика. Повітряні маси. Процес трансформації повітряних мас.
56. Географічна оболонка та її межі. Закономірності географічної оболонки.
57. Загальна циркуляція атмосфери. Атмосферні фронти. Циклони та антициклони, стадії їх розвитку.
58. Гірський рельєф. Поняття про основні складові форми рельєфу гір. Класифікація гір за висотою та походженням.
59. Поняття про біосферу. Роль живої речовини в природі за В.І. Вернадським.
59. Рельєф створений постійними та тимчасовими водотоками. Поняття «ерозія».
60. Погода. Елементи погоди. Класифікація погод. Служба погоди. Передбачення погоди.
61. Ландшафтна сфера. Просторова будова ландшафтних систем.
62. Клімат. Кліматоутворюючі чинники. Кліматичні пояси. Поняття «місцевий клімат», «мікроклімат». Вплив людини на клімат.
63. Динаміка океанічних вод. Хвилі і течії та їх характеристика.
64. Географічне середовище і географічна оболонка. Охорона природи та її сучасний зміст.
65. Поняття про гідросферу. Об'єм і структура гідросфери. Кругообіг води на землі та його значення для географічної оболонки.
66. Рельєфоутворююча роль льоду. Основні форми рельєфу. Четвертинні зледеніння, райони поширення та значення для формування сучасного рельєфу.
67. Закономірності розміщення континентів. Вертикальний розподіл суші. Депресії.
68. Суфозійний рельєф. Умови утворення та форми рельєфу.
69. Світовий океан та його частини. Сучасні дослідження океанів та морів.
70. Сучасна модель внутрішньої будови Землі. Рельєфоутворююча роль тектонічних процесів.

71. Берегова лінія. Розчленованість берегової лінії. Півострови та острови.
72. Вивітрювання. Стадії вивітрювання. Кора вивітрювання. Процеси ґрунтоутворення.
73. Механічна взаємодія в планетарних фізико-географічних процесах.
74. Гравітаційне поле Землі.
75. Гіпотези про утворення Землі.
76. Гравітаційна взаємодія Землі з Місяцем і Сонцем.
77. Гравітаційна диференціація речовини в Землі.
78. Явища електромагнетизму.
79. Геохімічні явища. Кларки речовини. Міграція та диференціація речовини.
80. Внутрішня будова Землі. Історія формування уявлень про внутрішню будову Землі. Засоби пізнання внутрішньої будови Землі.
81. Диференціація географічної оболонки. Географічний комплекс. Географічний ландшафт.
82. Небесна сфера. Основні точки, площини і лінії небесної сфери.
83. Історія розвитку Землі. Геохронологічна таблиця. Платформи та геосинклінали.
84. Склад, властивості, походження та значення води у географічній оболонці.
85. Життя в Світовому океані. Біологічні та мінеральні ресурси океану, їх використання та охорона.
86. Планетарний рельєф. Рельєф океанічного дна.
87. Природно-територіальні та природно-аквальні комплекси. Їх трансформація під впливом людини.
88. Кругообіг речовин та енергії в географічній оболонці.
89. Поняття про кріосферу. Склад кріосфери. Зони льодовиків. Райони поширення покривного і гірського сучасного зледеніння.
90. Уявлення людства про Всесвіт і Землю від натурфілософії до сучасної науки: Стародавній Вавілон, Стародавній Єгипет, фінікійці та карфагеняни.